

200 jaar Universiteit Gent

Themawandeling

zondag 22 oktober 2017

*De Gentse universiteit kwam er in 1817 op initiatief van de Hollandse koning Willem I. De in België weinig geliefde vorst wou op die manier de intellectuele achterstand van België in zijn Verenigd Koninkrijk der Nederlanden wegwerken. In Gent en Luik kwamen er daarom rijksuniversiteiten: neutraal en zonder invloed van de kerk. Men startte in Gent met 190 studenten, 16 professoren en 13 personeelsleden, goed voor 4 faculteiten: letteren, rechten, geneeskunde en wetenschappen. Tijdens haar 200-jarig bestaan liet de universiteit heel wat sporen na in het stadsbeeld. Post Factum neemt je daarom mee op de 'Wandeling door de geschiedenis van de UGent', een initiatief van vzw Gandante. Om u al mentaal voor te bereiden op de activiteit, volgt hier een achtergrondartikel rond de **democratisering van het hoger onderwijs**.*

In drie of vier generaties, dus een eeuw tijd, is 'verder studeren' geëvolueerd van een privilege voor enkelingen naar gemeengoed voor grote groepen jongeren. Nooit eerder hebben zoveel jonge mensen zoveel tijd, energie en middelen besteed aan onderwijs en opleiding. Met iedere nieuwe generatie lijken de verwachtingen over het aantal jaren schoolbezoek en het te behalen diploma naar boven te worden bijgesteld. De maatschappij organiseert zich ook steeds meer rond de kennis en kunde die in het onderwijs worden omarmd, verspreid en gelegitimeerd.

In onze nieuwe, geschoolde maatschappij blijkt hoe geleidelijk nieuwe scheidslijnen tot stand zijn gekomen, zoals het onderscheid tussen hoog- en laaggeschoolden. Er is een impact van universiteiten op de regionale ontwikkeling en er is een geografische mobiliteit van hoog- en laaggeschoolden, waardoor we van een heuse braindrain kunnen spreken. Toch is het ooit anders geweest ...

Een universiteit voor de elite?

Tot aan de Tweede Wereldoorlog neemt de overheid weinig maatregelen om de toegang tot de universiteit te vergemakkelijken. Wat moet de maatschappij immers aanvangen met enkele duizenden afgestudeerden per jaar? Studeren is voorbehouden voor jongemannen uit welgestelde gezinnen. Steden, provincies, mecenasen en universiteiten schenken jaarlijks enkele studiebeurzen aan jongens uit minder gefortuneerde milieus die 'uitmuntende' studieresultaten kunnen voorleggen. Het is niet zozeer hun motivatie om arbeiderskinderen kansen te geven op sociale mobiliteit, wel om de uitstraling van de eigen instelling of entourage te versterken.

De democratisering van het Belgische hoger onderwijs wordt aangekondigd met de hervorming van het studiebeurzensysteem in 1954. In tijden van economische heropbouw is er vanuit het bedrijfsleven een groeiende vraag naar geschoolde werknemers. Maar ook de idee dat onderwijs en persoonlijke zelfontplooiing een nieuwe wereldramp kunnen vermijden, speelt een rol in de politieke beslissing. Vanaf 1954 kunnen studenten voor een financiële tegemoetkoming terecht bij het Nationaal Studiefonds, waar 'uitmuntendheid' niet langer het hoofdcriterium is. De impact van de wet laat zich onmiddellijk aflezen in het aantal studenten dat zich inschrijft aan de Gentse universiteit. In het academiejaar 1954-55 zijn dat er drieduizend, vier jaar later vierduizend: een ongekende groei. De stijgende lijn zal zich doorzetten tot in 1972-73, als de kaap van 12.000 studenten wordt gerond. Vooral de opleidingen in de geneeskunde, farmacie en handelswetenschappen zijn populair.

Naoorlogse generatie en massificatie

De hervorming van de wet op de studiebeurzen is niet als enige verantwoordelijk voor het feit dat de universiteiten in de jaren 1950 en 1960 door studenten worden overspoeld. Die naoorlogse generatie is de eerste waarvan beide ouders verplicht tot hun veertien jaar middelbaar onderwijs hebben genoten en die door hen gestimuleerd wordt om verder te studeren. Daarnaast beginnen de meisjes, die tot in het interbellum slechts bij uitzondering hogere studies aanvingen, aan een inhaalbeweging. Een andere reden voor de toevloed is de economische

hoogconjunctuur en de algemene stijging van de levensstandaard. Een diploma wordt aantrekkelijker doordat het werkzekerheid biedt in de nieuwe naoorlogse economie.

De democratisering van het hoger onderwijs en de uitbouw van de sociale voorzieningen domineren de agenda van de universiteiten in de jaren 1960. Hoewel iedereen in principe dezelfde kansen krijgt, weerspiegelt de studentenpopulatie nog lang niet de samenstelling van de maatschappij. De democratisering van het hoger onderwijs is een massificatie gebleken. Kinderen van middenstanders en bedienden zijn beter vertegenwoordigd dan kinderen van arbeiders en boeren.

Die wanverhoudingen zijn een internationaal probleem, dat in België wordt versterkt door de Vlaams-Waalse dualiteit. In 1966 vertegenwoordigt Vlaanderen 60% van de Belgische bevolking, maar is slechts voor 43% vertegenwoordigd aan de universiteiten. Die achterstand is enerzijds te wijten aan het overwicht aan Franstalige onderwijsinstellingen, ook op Vlaams grondgebied. Anderzijds speelt zijn agrarisch karakter Vlaanderen parten: boerenkinderen van het platteland stromen moeilijker door dan arbeiderskinderen uit de stad.

Expansiewet

Als oplossing voor de problemen van de democratisering keurt het parlement in 1966 de Expansiewet goed. Volgens die wet mogen de bestaande universiteiten afdelingen oprichten in andere provincies. In Antwerpen en Bergen worden twee universiteiten opgericht en twee hogescholen worden gepromoveerd tot universiteit. Het hoger onderwijs wordt met andere woorden naar de studenten toe gebracht. Politieke argumenten voor die expansie zijn dat die vooruitgeschoven kandidaturen de hogere beroepsopleiding in de agrarische uithoeken van Vlaanderen stimuleren en het aantal Nederlandstalige deskundigen doen stijgen. Tot dan verloor Vlaanderen heel wat studenten aan de Franstalige of tweetalige universiteiten van Leuven, Brussel en Luik.

De ‘regionalisering’ zou daarnaast voor een groter levensbeschouwelijk evenwicht moeten zorgen. De Gentse universiteit ontpopt zich bij monde van rector Bouckaert tot hevige tegenstander van de decentralisatie van het hoger onderwijs.

©UGentmemorie.be

Interne én externe democratisering

De democratisering en overbevolking van het hoger onderwijs zet de verhoudingen binnen de academische gemeenschap onder druk. In het zog van het generatieconflict van mei '68 ijveren studenten voor meer externe én interne democratisering. Onder externe democratisering wordt begrepen dat iedereen ongeacht zijn sociale achtergrond of financiële middelen moet kunnen studeren. De eis om interne democratisering houdt in dat studenten willen participeren in alle bestuursniveaus van de universiteit en inspraak vragen in de vorm en

inhoud van de lessen. De democratiseringsbeweging overstijgt de grenzen van de universiteit: studenten streven naar democratisch onderwijs in een democratische maatschappij.

1968 is een keerpunt voor de democratisering van de universiteit. Hoewel het de start betekent van een interne democratisering, wijzen de cijfers op een stagnatie van de studentenpopulatie. De prognoses over het stijgende geboortecijfer komen niet uit en de grote inhaalbeweging van de meisjesstudenten is achter de rug. Belangrijker voor de stagnatie van de studentenpopulatie is de economische crisis die uitbreekt in 1973. Een diploma is niet langer een garantie op werk. Paradoxaal genoeg is het juist op het moment dat de studentenbevolking stagneert, dat de universiteit haar grote bouwwerken uitvoert. Tussen 1970 en 1975 verrijzen verschillende homes, de campus Ledeganck, de faculteit pedagogische wetenschappen op de Dunantlaan, de Hoveniersberg, de faculteit Dierengeneeskunde in Merelbeke en het wetenschapspark in Zwijnaarde. De bezuinigingspolitiek van de regering als gevolg van de oliecrisis raakt de sociale sector van de universiteiten het hardst.

Nieuwe democratisering

Het duurt tot 1991 vooraleer het studentenaantal opnieuw stijgt en het democratiseringsvraagstuk weer opduikt. Nog altijd stromen relatief meer jongeren uit welstellende en hooggeschoolde gezinnen door naar de universiteit. Kansengroepen die toch doorstromen naar het hoger onderwijs, kiezen vanwege financiële drempels vaker voor een hogeschool dan voor een universiteit. Overheid, universiteit en de Vlaamse Vereniging voor Studenten zetten zich in om de ongelijkheid weg te werken. Beursstudenten zullen bijvoorbeeld meer middelen krijgen dan andere studenten. Ook worden universiteiten aangemoedigd om kansengroepen als allochtonen en jongeren met een leerstoornis extra te begeleiden en te ondersteunen.

Bron

Fien Danniau, *Democratisering van het hoger onderwijs*, UGentMemorie, 28.08.2015.